

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

6 marca 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Pawłyszcz (przewodniczący)

SSN Piotr Telusiewicz (sprawozdawca)

SSN Kamil Zaradkiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 6 marca 2026 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej P. W. i M. W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z 30 września 2022 r., I ACa 548/22,

w sprawie z powództwa P. W. i M. W.

przeciwko Bankowi [...] w [...]

o ustalenie i zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt 1 i 3 i w tej części przekazuje
sprawę Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego
rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

Piotr Telusiewicz

Dariusz Pawłyszcz

Kamil Zaradkiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 3 lutego 2022 r., Sąd Okręgowy w Świdnicy, w sprawie z powództwa P. W. i M. W. przeciwko Bankowi [...] w [...], ustalił, że umowa o kredyt hipoteczny z 17 stycznia 2008 r. zawarta przez P. W. i M. W. oraz Bank [...] SA Oddział w Polsce w [...] jest nieważna (pkt I); zasądził od pozwanego na rzecz powodów łącznie (do niepodzielnej ręki) kwotę 88 021,40 zł z odsetkami ustawowymi na wypadek opóźnienia od 29 lipca 2021 r. do dnia zapłaty (pkt II); orzekł o kosztach postępowania (pkt III).

Wyrokiem z 30 września 2022 r., Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, na skutek apelacji pozwanego, zmienił zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę oraz w punkcie III w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu (pkt 1); oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt 2); orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3).

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji w zakresie nieważności umowy kredytu na skutek abuzywności części jej postanowień. Uzasadniając oddalenie powództwa o zapłatę Sąd Apelacyjny stwierdził, że o świadczeniu nienależnym może być mowa jedynie w sytuacji, gdy spełniane jest bez ważnej i skutecznej podstawy prawnej. W ocenie Sądu nie ulega wątpliwości, że powodowie spełniali świadczenia polegające na zwrocie pozwanemu środków, które wcześniej od niego otrzymali. Po zawarciu umowy kredytu świadczenie powodów mogło i powinno zostać uznane za zwrot wcześniej otrzymanych środków (i ewentualnego wynagrodzenia). Tak obiektywnie winno być odbierane przez powodów. W tej sytuacji nawet wobec uznania klauzul umowy za abuzywne, i uznania nieważności umowy istnieje stosunek prawny, który stanowi podstawę dokonanych przez strony przesunięć majątkowych. Jeśli nawet powodowie nie wiedzieli, na czym polega konkretny mechanizm przeliczania kredytu (dotyczący przeliczenia kapitału, a potem spłaty rat tego kapitału), a z powodu niedookreślonych przez bank warunków tego przeliczenia nie mieli wiedzy, według jakich wskaźników dokonywane jest owo przeliczenie, to nie ulega wątpliwości, że musieli zdawać sobie sprawę z tego, że wypłacona kwota kredytu podlegać będzie zwrotowi. Bank bowiem przekazał powodom określoną sumę pieniędzy, z których oni następnie skorzystali.

Sąd Apelacyjny przyjął stanowisko, że z regulacji art. 410 k.c. wynika nakaz zwrotu przedmiotu świadczenia o tyle, o ile wzbogaca ono *accipiens* (i zubaża *solvens*). Świadczenie jest nienależne, gdy spełniane jest bez ważnej i skutecznej podstawy prawnej, zaś - zdaniem Sądu - powodowie spełniali świadczenia polegające na zwrocie środków, które wcześniej od pozwanego Banku otrzymali.

Ponadto Sąd wskazał, że świadczenie spełnione w wykonaniu nieważnej czynności prawnej, jako nienależne, jest jednym z przypadków wymienionych w art. 411 k.c. Tego rodzaju sytuacja jak w rozpoznawanej sprawie - nieważność umowy wzajemnej - nakazuje rozważenie zasadności roszczenia powodów z uwzględnieniem przepisu art. 409 k.c., zgodnie z którym obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. W ocenie Sądu Apelacyjnego spłaty dokonane po otrzymaniu kwoty kredytu na podstawie nieważnej umowy należy traktować jako zużycie uzyskanej korzyści prowadzące do utraty uzyskanego wzbogacenia. To zaś w świetle art. 409 k.c. prowadzi do wniosku, że w takiej sytuacji zwrotowi jako nienależne mogą podlegać dopiero wpłaty kredytobiorcy, których suma przekroczyła kwotę udzielonego kredytu. Biorąc pod uwagę wysokość świadczeń otrzymanych przez powodów w ramach nieważnej umowy kredytowej oraz kwoty dokonanej przez nich spłaty, Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie istnieje po ich stronie wartość, o którą są kosztem banku zubożeni, a bank wzbogacony.

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiedli powodowie, zaskarżając ten wyrok w części, tj. w zakresie punktu 1 i 3. Skarżący podnieśli zarzuty naruszenia prawa materialnego, tj. art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.; art. 409 w zw. z art. 405 k.c. oraz art. 411 k.c. Wnieśli o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i rozstrzygnięcie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji pozwanego w całości, ewentualnie o uchylenie tego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany domagał się oddalenia skargi kasacyjnej oraz zasądzenia od powod na rzecz pozwanego kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skargę kasacyjną należało uznać za zasadną.

W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny trafnie zwrócił uwagę, że stwierdzenie nieważności umowy kredytu udzielonego w CHF implikuje problem rozliczeń stron tej umowy z tytułu świadczeń już spełnionych. Zwrócił także uwagę na konkurencyjne teorie dotyczące sposobu dokonywania tych rozliczeń: teorię dwóch kondycji - według której obu stronom przysługują roszczenia o zwrot spełnionych świadczeń, oraz teorię salda - według której powstaje tylko jedno roszczenie na kwotę odpowiadającą różnicy między wysokością spełnionych świadczeń, przysługujące tej stronie, która świadczyła więcej.

Powyższe zagadnienie zostało rozstrzygnięte uchwałą pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118). W punkcie 3 uchwały Sąd Najwyższy przyjął: jeżeli w wykonaniu umowy kredytu, która nie wiąże z powodu niedozwolonego charakteru jej postanowień, bank wypłacił kredytobiorcy całość lub część kwoty kredytu, a kredytobiorca dokonywał spłat kredytu, powstają samodzielne roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia na rzecz każdej ze stron. Powyższa uchwała ma moc zasady prawnej, wiążącej Sąd Najwyższy również w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę (art. 87 § 1 u.SN). Motywy cytowanej uchwały, wyrażone w jej uzasadnieniu, należy uznać za aktualne. Największe znaczenie wśród nich wydaje się mieć argument natury dogmatycznej, zgodnie z którym w razie uznania, że umowa stanowiąca faktyczną podstawę obu świadczeń nie wiąże, świadczenia te muszą być potraktowane jako niezależne od siebie zdarzenia prawne, wywołujące powstanie odrębnych stosunków prawnych mających źródło w bezpodstawnym wzbogaceniu bezpodstawnego wzbogacenia (nienależnym świadczeniu). W polskim systemie prawnym nie ma zaś zasady automatycznego umorzenia przeciwstawnych wierzytelności, które przysługują

dwóm podmiotom wobec siebie z różnych stosunków prawnych (wyrok SN z 5 września 2025 r., II CSKP 550/24).

Trafne okazały się również zarzuty skargi kasacyjnej, kwestionujące argumentację Sądu Apelacyjnego, opartą na treści art. 409 k.c. Według powołanego przepisu obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. W przepisie tym uregulowano negatywną przesłankę zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia w postaci utraty wzbogacenia. Mając na uwadze, że w okolicznościach przedmiotowej sprawy żądanie zwrotu dotyczyło korzyści uzyskanych przez pozwany bank, ewentualne wyłączenie obowiązku ich zwrotu wymagałoby wykazania, że korzyści te zostały przez pozwanego utracone. W orzecznictwie przyjmuje się ponadto, że wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia na podstawie art. 409 k.c. następuje tylko wtedy, gdy zużycie korzyści nastąpiło w sposób bezproduktywny, konsumpcyjny, tj. gdy wzbogacony, w zamian tej korzyści, nie uzyskał ani korzyści zastępczej ani zaoszczędzenia wydatku, gdy wydatek miał miejsce tylko dlatego, że uprzednio uzyskał on korzyść, bez której nie poczyniłby tego wydatku (wyrok SN z 21 kwietnia 2010 r., V CSK 320/09). Ponadto w sytuacji, gdy korzyść stanowią sumy pieniężne, nie wystarcza zatem samo ich wyzbycie się (wydatkowanie). Chodzi o takie wydatkowanie, które nie pozostawia stanu wzbogacenia. Zainwestowanie (w całości lub części) walorów pieniężnych lub dokonanie ich "zamiany" na dobra materialne będące własnością tego, kto uzyskał korzyść, nie czyni zadość przesłankom wygaśnięcia obowiązku wydania korzyści (wyrok SN z 4 kwietnia 2008 r., I PK 247/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 223).

Fakt zużycia przez pozwany bank środków uzyskanych od powodów tytułem spłaty kredytu nie wynika z poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych. Nie można przy tym zgodzić się z argumentacją Sądu Apelacyjnego, zgodnie z którą „spłaty dokonane po otrzymaniu kwoty kredytu na podstawie nieważnej umowy należy traktować jako zużycie uzyskanej korzyści”. W art. 409 k.c. mowa jest bowiem o korzyści uzyskanej przez podmiot, od którego żąda się zwrotu korzyści, nie zaś podmiot, który domaga się tego zwrotu.

Mając na względzie przywołaną argumentację, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji wyroku. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.

[a.ł.]

Piotr Telusiewicz

Dariusz Pawłyszcz

Kamil Zaradkiewicz